

- 15 Merriam-Webster on-line [Електронний ресурс]: dictionary. – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/>.
- 16 Oxford Advanced Learner' Dictionary of Current English [Електронний ресурс]: dictionary / chief ed. S. Wehmeier. – Seventh ed. – 110 MB. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – CD-ROM. – System requirements: Windows 98SE / ME /2000/ XP; 350 MHz, 128 MB RAM.

Н.Б. Иваницкая. Особенности корреляции английского глагола to fail и его украинских соответствий в аспекте формально-синтаксической структуры предложения.

В статье описаны особенности семантической и грамматической корреляции английского глагола to fail и его украинских соответствий в позиции сказуемого формально-синтаксической структуры предложения.

Ключевые слова: сопоставительное языкознание, глагол, автосемантический глагол, синсемантический глагол, корреляция.

N.B. Ivanytska. The specific features of the correlation between English verb to fail and its Ukrainian counterparts at the aspect of formal-syntactical sentence structure.

The article focuses on the semantic and grammatical correlation of the English verb to fail and its Ukrainian counterparts which occupy the predicate position in the formal-syntactical sentence structure.

Key words: contrastive linguistics, verb, autosemantic verb, synsemantic verb, correlation.

ББК Ш12=411.4
УДК 81'367.635

М. М. Михальченко

ПАРТИКУЛЯРНЕ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ

У статті розглянуто частку як засіб реалізації категорії оцінки. З'ясовано місце часток у системі засобів вираження оцінних значень. Проаналізовано особливості вираження семантичної градації оцінки за допомогою часток.

Ключові слова: частка, емоційна оцінка, позитивна оцінка, негативна оцінка, семантична градація оцінки.

Актуальною проблемою сучасної науки про мову залишається реалізація оцінних значень. Функціонально-семантична категорія оцінки знаходить вияв на різних мовних рівнях. Мовознавці активно опрацьовують дериваційні особливості оцінки (Л. Летюча, В. Нікітевич та ін.), лексичне вираження оцінних значень (О. Бессонова, Р. Вульфсон, І. Кремх, Н. Лук'янова, Н. Пазич, І. Худяков та ін.). Багато праць присвячено репрезентації оцінки на морфологічному рівні. Найчастіше науковці звертають увагу на прикметники та прислівники з оцінним значенням (Н. Вишивана, О. Вольф, Н. Кислицина, А. Сизова, Г. Скляніченко та ін.), іменники зі значенням позитивної та негативної оцінки (О. Колодкіна, М. Кравченко та ін.), а також вираження оцінки за допомогою дієслів (Т. Маркелова, М. Мініна, О. Островська та ін.). Окремі аспекти реалізації оцінних значень службовими частинами мови висвітлені в працях Н. Арутюнової [1], О. Вольф [5], Т. Космеди [7]. На часі дослідження функціонально-семантичних особливостей часток як репрезентантів категорії оцінки.

Мета статті – проаналізувати особливості партикулярної реалізації категорії оцінки. Мета передбачає виконання таких завдань: 1) з'ясувати статус часток з-поміж засобів вираження оцінки; 2) проаналізувати функційні особливості часток; 3) розглянути роль часток у створенні семантичної градації оцінки.

Модальна роль часток у складі слова або речення робить ці мовні одиниці важливими виразниками функціонально-семантичної категорії оцінки. Здатність втілювати ставлення мовця до повідомлюваного, передавати різні семантичні відтінки становить одну з основних ознак часток. Частка, безперечно, несамостійний засіб вираження оцінки. На відміну від більшості інших реалізаторів оцінних значень, частки залежать від семантики основних компонентів висловлення. Однак «їх полісемантичний, нерідко недиференційований семантичний компонент служить для утворення нових смислів та виявляє широкі комбінаторні та контекстуально залежні властивості» [8, 170]. Приєднуючись до слова, словосполучення або речення, частки створюють різні значення, що дозволяє диференціювати семантику схвалення / несхвалення. Тож ми розглядатимемо частку як контекстуально та ситуативно зумовлений реалізатор категорії оцінки, що сполучається з іншими засобами, доповнює й увиразнює оцінне значення.

Однією з функцій часток є вираження емоційно-експресивних відтінків значення. Частки здатні бути репрезентантами емоційної оцінки: (1) *О, якби тільки хто знав, яке то щастя – рвати абрикоси уночі при місяці!* (Г. Тютюнник. Вогник далеко в степу). Аналіз фактичного матеріалу виявив, що загалом партикулярне вираження не властиве для раціональної оцінки. Це можна пояснити більш об'єктивним і логічним характером раціональної оцінки й опертям на загально визнану норму. Однак модальні частки реалізують як емоційну, так і раціональну оцінку. Просто погоджуючись або не погоджуючись зі співрозмовником (*Так; Ні*), мовець приєднується / не приєднується до оцінки. Відомо, що позитивна оцінка корелює зі ствердженням, а негативна – із запереченням. Стверджувальні частки (*так, атож, отож, еге, аякже, авжеж*), функціонуючи в ролі слів-речень, втілюють позитивну оцінку, підтверджують думку. Такі одиниці підкреслюють правильність оцінки: (2) *Мама таки має рацію: треба, щоби тихо-мирно, аякже, аякже...* (З. Легкий. Осел), виражають згоду із суб'єктом оцінки:

(3) (*Мати:*) – *Нічого не поробиш, і це, очевидно, треба прийняти... гідних мужчин немає... а дівчатам треба заміж...*

(*Дочка:*) – *Так, мамо. Заміжжя – то не метафізика. А біологія та економіка* (Є. Кононенко. Закони жанру й логіка сюжету).

Слід зауважити, що частка *аякже* має емотивне значення запевнення, використовується для переконання співрозмовника в правильності думки. Погоджуючись зі співрозмовником, мовець нерідко додає до стверджувальної частки звертання, що посилює семантику схвалення думки.

Партикула *еге (ж)*, вживана в розмовному мовленні, часто служить для вираження іронічної оцінки. Так, героїня твору О. Забужко «Інопланетянка» розмірковує про шлюб: (4) *Актом Вільного Вибору. Еге ж, вільного. Чорта пухлого.* Тут стверджувальне словоречення набуває протилежного значення, реалізуючи негативну оцінку. Частка *так* у складі конструкцій типу *так то воно так, так воно так, так це так* тощо виражає лише часткове схвалення позиції співрозмовника і пом'якшує негативну оцінку. У (5) персонаж повісті Г. Пагутяк «Гірчичне зерно» Басараб не погоджується з учителем історії. Однак замість того, щоб сказати «*Я не схвалюю вашу думку*» або «*Ви помиляєтесь*», він застосує конструкцію «*Так воно так, але*». Мовець створює поступовий перехід від значення схвалення до несхвалення, що значно пом'якшує негативну оцінку:

(5) (*Історик:*) – *Історія не може існувати без дат. Це й школяреві відомо.*

(Басараб:) – **Так воно так, але** як мені трапляється якась книжка з історії, то вся вона начинена, як ковбаса салом, датами, а про те, чим дихали і що шукали люди, ні слова. Хай вже то та книжка буде для професора. А простий чоловік і радий би взнати, що колись діялось, з якого він роду, та не має звідки. Аналіз фактичного матеріалу доводить, що стверджувальні частки, функціонуючи в ролі слів-речень, можуть відкривати групу висловлень, привертаючи увагу до об'єкта оцінки. У постпозиції такі одиниці мають узагальнювальне значення, реалізують підсумкову оцінку.

Заперечні частки (*не, ні, ані*) виражають заперечення, незгоду з оцінкою, негативне ставлення до позиції співрозмовника. У (6) негативна оцінка реалізована за допомогою дієслова (*не дозволяємо*) та посилена повтором частки *ні*: (6) *При всій до Вас дикій повазі, пане Михайле, ми не дозволяємо йти нашій зозульці разом із Вами в гори – ні, ні і ще раз ні!* (Л. Дереш. Поклоніння ящірці). Подвійне вживання частки *не* в реченні в складеному присудку (перед допоміжним дієсловом і перед інфінітивом) нейтралізує заперечення. У такий спосіб речення набуває семантики схвалення: (7) **Не можу не погодитись** із вашою думкою. Це посилює позитивну оцінку. Пор.: (8) **Не можна не захоплюватись** цим викладачем і (9) **Всі захоплюються** цим викладачем. Оцінка в (9) означає те, що викладач має риси, якими всі захоплюються, – і це добре, а у (8) виражає ступінь вияву цих позитивних рис: вони настільки яскраві, що обов'язково викликають захоплення. Очевидно, що оцінка у (8) інтенсивніша за (9). Отже, стверджувальні та заперечні частки забезпечують баланс між суб'єктивним характером оцінки та її співвідношенням з об'єктивною дійсністю.

Власне-модальні частки (*мовляв, мов, ніби, немов, навряд, навряд чи, ледве чи*) реалізують впевненість або невпевненість суб'єкта в оцінці. Частка *мовляв* вказує на те, що суб'єкт оцінки не збігається із суб'єктом мовлення. У романі А. Кокотюхи «Темна вода» автор за допомогою частки наголошує на несправедливості звільнення Мельника з міліції: (10) *Результат – вилетів із міліції з тріском, навіть у газетних статтях його прізвище та прізвище ще кількох залупастих колишніх оперів згадали всує. Ось, мовляв, ганьба української міліції.* Відтінок сумніву мають частки *навряд чи, ледве чи*: (11) **Навряд чи** підполковник розстався б із нею з доброї волі (А. Кокотюха. Шукачі скарбів). Такі частки, вживаючись на початку речення, також виражають заперечення, яке втілює негативну оцінку: (12) **Ніби** йому від цього полегшає (О. Забужко. Інструктор з тенісу). Речення (12) означає: *Йому від цього не полегшає, і це погано.* Вживаючись перед словами зі значенням оцінки, власне-модальні частки передають відтінок припущення, ірреальності: (13) *Мати сварила його, а він немов і не робив нічого поганого.*

Відомо, що людина позитивно оцінює бажані для себе речі і, навпаки, не прагне до поганого. Цю особливість оцінки репрезентують модально-вольові частки (*хай, нехай, бодай, би, ану, ну, бо, но*). Частки *хай, нехай* здатні виражати схвалення: (14) **Хай** тільки було б добре, щоб тебе обминало лихо, і раз ти не можеш мене захистити, тоді я тебе захищу оцими руками, котрі обнімають і не можуть обняти тебе (Г. Пагутяк. Соловейко). Позитивна семантика посилюється, якщо *хай, нехай* ужито як окреме речення: (16) *Він так зрадив, коли дізнався, що їде! Нехай!* Значення таких слів-речень можна встановити з попереднього контексту. Частка *бодай* має негативне маркування – виражає побажання, що свідчить про оцінку зі знаком «-»: (16) **Бодай** з птахи все пір'я опало, коли вона така погана! (С. Пушик. Страж-гора). Частки *хай, нехай, бодай* здатні знижувати інтенсивність оцінки: (17) *Не може бути, щоб не знайшлося бодай маленької радості* (Г. Пагутяк. Книга снів і пробуджень); (18) *Від спеки листя прив'яло, але таки давало тіль – хай і жалюгідну* (Л. Дереш. Поклоніння ящірці). У наведених прикладах оцінка позитивна, однак ступінь вияву позитивної ознаки низький.

Для оцінних значень характерна динаміка. Найменші зміни семантики зумовлюють зміну місця об'єкта на шкалі оцінок, рух на якій забезпечують частки. Вони посилюють інтенсивність ознаки, створюючи тим самим нові відтінки значення: (19) *Дивно, що найдурніші, здавалося би, речі, при описі втрачають свою дурнуватість. Ба навіть стають нецікавими для запису* (І. Карпа. Перламутрове порно). Частки *ой, ну, ну й*, перебуваючи в препозиції, посилюють оцінку, втілену в реченні: (20) *Ну й розмовочки в нас* (І. Потаніна. Амоге). У (21) партикула *ну*, подана в кінці речення, реалізує емоційну оцінку, що розташована на крайній точці шкали: (21) *Прийду, знаєш, сюда з пивком, сяду так, подумаю. І зразу легко так стає на душі, шо ну* (Л. Дереш. Архе). Частка *ну* також вживається перед оцінкою-підсумком, виражаючи негативний підтекст: (22) *(Віка:) – Ну спасибі вам, тьотю Ларисо!* (Є. Кононенко. Зрада). Із контексту встановлюємо, що дівчина була обурена поведінкою тітки, тож оцінка сприймається як негативна.

Питальні частки (*невже, чи, хіба, що за*) мають семантику сумніву, здивування, недовіри. Оцінні висловлення з такими одиницями переважно питальні лише за формою, а не за змістом. Наприклад, у ((23) *Що за біда? Тільки без емоцій* (М. Вінграновський. У глибині дощів)) мовець заперечує негативну оцінку ситуації – пор.: *Я не бачу в цьому біди*. Часто питальні речення суб'єкт супроводжує відповіддю, посилюючи оцінку: (24) *Хіба ця багатослівна сповідальність може замінити прижиттєву відповідальність людини за її прижиттєві провини?! О, ні! Жодна, навіть найрозумніша, книжка, найчесніший щоденник не може ані відтворити, ані замінити смаку і смислу самого життя* (М. Матіос. Щоденник страченої). У постпозиції питальні частки посилюють переконливість оцінного судження, змушують співрозмовника погодитись з оцінкою мовця: (25) *(Психотерапевт:) – Але ви одружилися з Веронікою не тому, що продовжували жаліти її, чи не так?* (Є. Кононенко. Зрада); (26) *Батько крадькома відійшов од чемоданів трохи вбік, наче ці чемодани були не його: бо хіба не стид?* (М. Вінграновський. Пересядка).

Варто зауважити, що нюанси значення, створювані питальними частками (здивування, хвилювання), можуть бути пов'язані як з позитивною, так і з негативною оцінкою. Знак оцінки в такому разі можна легко встановити з контексту. Наприклад, у ((27) *Ой, невже я тут живу? Ні, не може бути. Щось не пам'ятаю... це ж треба так ...*) оцінка може бути і позитивною, і негативною (М. Соколян. Відторгнення). З контексту зрозуміло, що оцінка негативна, оселя не відповідає нормативним уявленням суб'єкта про житло: *Господи, як же ж тут все смердить! Треба відчинити вікно... Тхне брудом із кислуватим присмаком залишків якихось харчів... пляма від пива чи... це чогось*.

Характерними репрезентантами емоційних оцінок є емоційно-експресивні частки (*куди там, де там, що за, що то за, от уже*). Такі партикули переважно реалізують інтенсивні оцінні значення, що максимально віддалені від норми: (28) *Затягне людей звичка вбивати, і таку залежність виробить, куди там наркотики* (А. Кокотюха. Темна вода). В оповіданні Г. Тютюнника «У Кравчини обідають» люди виражають своє захоплення талантом коваля: (29) *А я вийшов уранці, чую, молоточок твій так і витьохкує, так і витьохкує... От уже послав тобі Бог кебети до цього діла!*

Підсилювальні частки (*і, й, та, аж, уже, ж, бо, таки, ще, все*) служать для інтенсифікації оцінного значення, акцентують увагу на ознаках об'єкта оцінки. (30) *Ні, це таки справді чудово – провести Новорічний вечір так, як ніколи!* (Г. Тарасюк. Новорічний сюрприз) – мовець прагне надати своїм словам переконливості. Частка *аж* може бути показником несподіваності оцінки та її інтенсивності: (31) *Валера аж підскочив, уражений, та ще й при громаді! – власним же клинком* (З. Легкий. Цемент).

Частка *ж* (*же*), додаючись до інших засобів вираження оцінки, посилює семантику схвалення / несхвалення, наголошує на значущості об'єкта оцінки: (32) *Ну хіба так*

можна, Владика, – заледве не плакала Олеся, – це **ж** Чайковський! (Є. Кононенко. Тридцять третя соната). У разі негативної оцінки частка **ж** (*же*) виражає обурення, докір, спрямовані на об'єкт оцінки: (33) *Ти **ж** божевільний* (І. Потаніна. Amore); (34) ***От же ж** гадюка!* (Г. Тютюнник. Кізонька).

Як зауважує О. Вольф, у зоні деяких об'єктивних ознак шкала оцінок пов'язана з чинником часу [5, 55]. Темпоральне значення мають частки *вже, ще, все*. Частка *вже* визначає завершеність процесу оцінювання, надає оцінці категоричності: (35) *Мене **вже** всьо дістало: спека, Федя, ті мудаки... ціле місто вже мене дістає* (Л. Дереш. Поклоніння ящірці). У (36): *А ось Партола – то **вже** довічна селу кара...* (З. Легкий. Зрада) – *вже* вказує на неможливість зміни об'єкта оцінки. Також *вже* може демонструвати підстави оцінки. Наприклад, у (37) частка є показником того, що аргумент достатній для формулювання оцінного судження: (37) *Вона благословенна **вже** тим, що живе, як дерево, яке має покритися квітом і народити плоди* (В. Шевчук. Сповідь).

Поєднання частки *вже* з прислівником *краще* характерне для полемічного контексту, коли мовець обирає інший варіант [1, 267]. Часто цей варіант об'єктивно гірший, ніж запропонований співрозмовником, однак із певних причин більш прийнятний для мовця: (38) *А що тебе чекає? Ну, закінчивши університет, пошлють у село, де нема ні ванни, ні газу. Будеш дітям шмаркати носи витирати. **Краще вже** секретаркою, зате в теплі й чистоті* (Г. Пагутяк. Соловейко).

Частка *ще* здатна посилювати ступінь вияву оцінки: (39) *Таких правильних рис я **ще** не зустрічав, тобто я навіть не знаю, чи вони справді визначалися правильністю, напевно, так, проте мене вразила не стільки їхня правильність, як їхня нетутешня несамовитість, і це враження **ще** посилювалося грецькою зачіскою, стримуваною низеньким обручем* (Е. Андієвська. Герострати). У (39) прихована позитивна оцінка: чоловік наголошує на винятковості рис обличчя жінки, «*ще не зустрічав*» тут означає «зараз зустрів». Ця частка може створювати значення додатковості, змінюючи місце об'єкта на шкалі оцінки: (40) *(Домовик:) – Прийшли в мою господу, **ще** й гарикають!* (В. Шевчук. Дім на горі). Те, що люди прийшли в господу, Домовик оцінює негативно, а потім значення змінюється з «погано» до «дуже погано».

Частка *все* вказує на постійність оцінки, на стабільність вияву дії або ознаки в часі: (41) *Ти **все** іронізуєш, Аглає* (С. Завгородній. Антон Негнибіда). Тут наявна подвійна оцінка: на думку мовця, погано не лише те, що Аглая іронізує, а й те, що вона продовжує це робити.

Вказівні частки (*ось, ось де, он, он де, от, оце*), передуючи словам з оцінним значенням, зосереджують увагу на об'єкті оцінки: (42) *Там же твоя дочка живе. А вона ж **он** яка співуха* (Б. Комар. Диваки); (43) *Знову цей Титус! – ледь не вилаявся Сава. – **Оце** ще нишпорка...* (Г. Пагутяк. Господар). Такі частки здатні надавати значущості повідомленню: (44) ***Ось де** справжня культура, не те що тобі тут* (К. Калитко. Тут чи з собою). Частка *от-от* втілює динамічний характер оцінки, створює враження, ніби момент оцінювання та момент мовлення збігаються: (45) *Але все-таки іноді платили, і тоді наставляли нетривалі, проте бурхливі періоди життєвого піднесення, коли здавалося: **от-от** все буде добре* (Є. Кононенко. Нема раю на всій землі). Ми можемо простежити зміну оцінних значень: *Зараз погано, але от-от буде добре*.

Частки *ось, от* відкривають оцінні висловлення як показники висновковості, підсумкової оцінки: (46) ***Ось** і добре* (К. Калитко. Бог у місті); (47) ***От** і гаразд* (П. Загребельний. Гола душа). Частка *от* також може вказувати на кінцевий характер оцінки, посилюючи її категоричність: (48) *Я звичайна робоча конячка. **От** і все* (І. Роздобудько. Пастка для жар-птиці).

Означальні частки (*якраз, саме, точно, власне, справді, дійсно*) здатні увиразнювати оцінні значення, а також вказувати на точність оцінки, її відповідність ситуації: (49) *Я навіть не підозрював, що у неї є стільки жорстокості. Якраз найтерплячіші люди здатні на найстрашнішу руйнацію* (Г. Пагутяк. Захід сонця в Урожі); (50) *Він дійсно добрий чоловік* (І. Карпа. Перламутрове порно).

Кількісні параметри оцінки реалізують кількісно-означальні частки, що вказують на відповідність або невідповідність між словом і поняттям. Це такі одиниці: *майже, приблизно, мало не, трохи не, ледве не, чи не*. Кількісні частки виражають значення, що перебувають на межі позитивного та негативного: (51) *З дружиною мало не посварився...* (Є. Кононенко. Земляки на чужині) – пор.: *З дружиною не посварився, і це добре*, або: *Ще трохи і посварився б з дружиною, і це погано*. Водночас такі партикули знижують інтенсивність оцінки, створюють враження «недодоброго» / «недопоганого». Так, у (52) очевидно, що *майже ідеал* та *ідеал* – це різні речі: (52) *Такий собі програміст, вірші, щоправда, пише. Він би тобі сподобався – бахнуть любить, язик у нього підвішений, не дурак. Коротше, майже ідеал чоловіка* (Я. Івченко. Синдром набутого імунітету). Кількісно-означальні частки пов'язані з гіперболізацією оцінних значень. Загальновідомо, що у своїх судженнях людина схильна до перебільшення. Наприклад, коли героїня роману М. Матіос «Щоденник страченої» каже: (53) *Сьогодні я мало не вбила сусідку*, це означає лише те, що жінки посварилися і вона сказала сусідці неприємні речі.

Обмежувально-видільні частки служать для виділення об'єкта оцінки (*хоч, лише, тільки, навіть, хоч би*), їхня позиція в реченні зазвичай не впливає на значення: (54) *Я побачила лише зовнішні прояви горя. Вони мене не задовольнили – і я засудила свою подружку* (М. Матіос. Щоденник страченої). В оцінних висловленнях частки з обмежувально-видільним значенням виокремлюють аспект оцінки: (55) *Ярко вивчає мову глухонімих, легко опановує дактильну абетку. Ось шкода лише, що він не може тепер розповісти про те, що відчуває* (К. Калитко. М. Тут чи з собою). У фрагменті (55) загальна оцінка позитивна, однак певний аспект (неможливість нормально говорити) оцінений негативно.

Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що значення оцінки виражають як фразові, так словотворчі та формотворчі частки. Так, частка *б (би)*, утворюючи умовний спосіб дієслова, може виражати гіпотетичну оцінку: (57) *В тебе було довге чорне густе волосся. Хтось би сказав «розкішне»* (І. Карпа. Перламутрове порно). Частка *би* може мати і відтінок побоювання, отже, реалізує негативну оцінку: (58) *Якби я опинився на місці Терезки, то й сам би не знав, як поводитися* (Л. Дереш. Архе), – така ситуація небажана для суб'єкта, він боїться опинитися в подібних умовах. Поєднуючись із прислівником *краще, б (би)* виражає незадоволення ситуацією: (59) *Краще б у мене ніколи не було дітей!* (Г. Пагутяк. Господар).

Своєрідними виразниками оцінної семантики постають партикулятиви. Частки-транспозити відзайменникового походження (*мені, тобі, воно*), вживаючись у препозиції, втілюють суб'єктивно-об'єктивний характер оцінки. Наприклад, у (63) наголошено на об'єктивності оцінки, партикула *воно* посилює необхідність дотримання норми: *Чи про смерть забув. А воно ж гріх про смерть забувати* (Г. Тютюнник. Бовкун). Частка *мені* вказує на суб'єкта оцінки: (64) *От мені оцей дід!* (М. Вінграновський. Первінка); (65) *Теж мені, головне питання* (І. Потаніна. Amore). Частка *тобі* реалізує зв'язок оцінки, висловленої мовцем, зі співрозмовником: (66) *Ви таке бачили? От тобі й лейтенаша!* (П. Загребельний. Гола душа). Віддієслівна партикула *давай*, поєднуючись із дієсловом, збільшує інтенсивність оцінюваної дії: (67) *Ми питаємо в жінки, кудюю на Шипіт треба, а вона давай шось пояснювати, тудя, сюды, отутво буде то, а потім такуво, коротше, заморочила нас* (Л. Дереш. Трохи п'їтьми). Посилює оцінку і частка *диви*. Передуючи

оцінці, партикула несе відтінок запевнення, надає оцінці переконливості: *Я лише нові кеди собі зіпсував. Диви, які красні...* (С. Пушик. Сивуля). Прислівники *прямо, рівно, просто*, переходячи в частки, вживаються здебільшого перед словами зі значенням оцінки та реалізують градацію оцінних значень: (68) *Ну просто шалено дивно* (Л. Дереш. Архе). Яскравими виразниками емоційної оцінки постають частки *як, який (яка, яке)*: (69) *Які дивні ці люди з грошима* (М. Матіос. Щоденник страченої). Додаючись до слів зі значенням оцінки, такі частки змінюють ступінь вияву оцінюваної ознаки. У такий спосіб оцінка набуває емоційної виразності та переконливості: (70) *Як добре, коли нікому ні про що не треба нагадувати, перевіряти, підвищувати голос, коли ніхто не теліпається у тебе під ногами, вдаючи, що робить діло* (М. Вінграновський. У глибині дощів). Зміна позиції цих часток не впливає на смисл речення, однак такі партикули вживаються переважно в препозиції, наголошуючи на емоційності й інтенсивності оцінки.

Завдяки підсилювально-видільній, модальній та емоційно-експресивній функціям частки постають важливим засобом вираження категорії оцінки. У певному контекстуально-ситуативному оточенні вони здатні посилювати й увиразнювати оцінні значення, відображати динаміку оцінної шкали. Перспективним видається дослідження реалізації оцінки за допомогою слів-речень. Докладне вивчення виявів оцінки на різних мовних рівнях уможливить створення типології засобів вираження оцінних значень.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений : Оценка. Событие. Факт / Арутюнова Н. Д. – М. : Наука, 1988. – 341 с.
2. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Арутюнова Н. Д. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 895 с.
3. Бондаренко Л. Вторинні частки як засоби створення констатуючої модальності / Бондаренко Л. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : Збірник наукових праць. Випуск VI. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2008. – С. 14–20.
4. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; За ред. І. Вихованця. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с.
5. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Вольф Е. М. – М.: КомКнига, 2006. – 280 с.
6. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис / Загнітко А. П. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
7. Космеда Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки / Космеда Т. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 350 с.
8. Ткачук В. Категорія суб'єктивної модальності / Ткачук В. – Тернопіль, 2003. – 232 с.
9. Українська мова : Енциклопедія / [Редколегія : В. М. Русанівський, Тараненко О. О., М. П. Зяблюк та ін.] – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
10. Шевчук О. С. Стилiстичнi функцiї часток / Шевчук О. С. // Українська мова і література в школі. – 1976. – №5. – С. 24–33.

Джерела

1. Андiєвська Е. Герострати. Фрагменти з роману // Кур'єр Кривбасу. – 2004. – № 175 (червень). – С. 69–118.
2. Вінграновський М. Манюня. Повісті. Оповідання. Есе. – Львів : Літопис, 2003. – 319 с.
3. Дереш Л. Архе : Монолог, який усе ще триває : Роман. – Харків : Фоліо, 2007. – 319 с.

4. Дереш Л. Поклоніння ящірці. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2006. – 176 с.
5. Дереш Л. Трохи пітьми, або На краю світу. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2007. – 288 с.
6. Забужко О. Сестро, сестро : Повісті та оповідання. – К. : Факт, 2003. – 240 с.
7. Завгородній С. Краса дівоча : Повісті. – К. : Дніпро, 1978. – 558 с.
8. Загребельний П. А. Гола душа. – Харків : Фоліо, 2003. – 253 с.
9. Івченко Я. Синдром набутого імунітету. Роман. – Львів : ЛА «ПІРАМІДА», 2004. – 280 с.
10. Калитко К. М. Істерія : Повість, оповідання. – К. : Факт, 2006. – 184 с.
11. Карпа І. Перламутрове порно (Супермаркет самотності). Роман. – К. : ПП Дуліби, 2005. – 216 с.
12. Кокотюха А. Темна вода. – К. : Нора-Друк, 2006. – 260 с.
13. Кокотюха А. Шукачі скарбів. – К. : Нора-Друк, 2005. – 336 с.
14. Комар Б. Диваки; Поворотний круг; Векша; Оповідання : Повісті та оповідання. – К. : Веселка, 1978. – 520 с.
15. Кононенко Є. Зрада. ZRADA made in Ukraine : Роман. – Львів : Кальварія, 2002. – 160 с.
16. Кононенко Є. Повії теж виходять заміж : Новели. – Львів : Кальварія, 2004. – 160 с.
17. Легкий З.М. Аве, Марія : Оповідання. Повість. – К. : Рад. письменник, 1990. – 336 с.
18. Матіос М. Щоденник страченої. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – 192 с.
19. Пагутяк Г. В. Гірчичне зерно : Повість. – К. : Рад. письменник, 1990. – 232 с.
20. Пагутяк Г. В. Господар : Роман, повість. – К. : Рад. письменник, 1986. – 200 с.
21. Пагутяк Г. Захід сонця в Урожі : Романи, повісті та оповідання. – Львів : ЛА «Піраміда», 2003. – 356 с.
22. Потаніна І. Амоге – К. : Джерела М, 2005. – 320 с.
23. Пушик С. Страж-гора : Роман з народних уст : Оповідання та новели. – К. : Етнос, 2004. – 640 с.
24. Роздобудько І. Пастка для жар-птиці : Роман. – Харків : Фоліо, 2007. – 159 с.
25. Соколян М. Цурпалки. – К. : Смолоскип, 2003. – 120 с.
26. Тарасюк Г. Т. Янгол з України. Маленькі романи, новели. – К. : Либідь, 2006. – 432 с.
27. Тютюнник Г. М. Облога. Твори. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 584 с.
28. Шевчук В. О. Дім на горі : Роман-балада. – К. : Рад. Письменник, 1983. – 487 с.
29. Шевчук В. Мор : Фантастичні повісті. – Львів : ЛА «ПІРАМІДА», 2004. – 320 с.

Михальченко М. М. Партикулярное выражение категории оценки.

В статье рассмотрена частица как способ реализации категории оценки. Определена роль частиц в системе средств выражения оценочных значений. Проанализированы особенности выражения семантической градации оценки с помощью частиц.

Ключевые слова: частица, эмоциональная оценка, позитивная оценка, негативная оценка, семантическая градация оценки.

Mykhalchenko M. M. Particular Expression of Estimation Category.

A particle as device for realization of category of estimation is considered in the article. The place of particles in the system of devices for realization of estimation is found out. The specificity of semantic gradation of estimation by particles is analysed.

Key words: particle, emotional estimation, positive estimation, negative estimation, semantic gradation of estimation.

Надійшла до редакції 10.05.09

Прийнято до друку 04.11.09